

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

ІВАНЧУК САБІНА АЙДИНІВНА

УДК 373.2.015.31:33

**ВИХОВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
ОСНОВ КУЛЬТУРИ СПОЖИВАННЯ**

13.00.08 – дошкільна педагогіка

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконано в Державному вищому навчальному закладі «Донбаський державний педагогічний університет», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Аматьєва Олена Петрівна,
 Державний вищий навчальний заклад
 «Донбаський державний педагогічний університет»,
 доцент кафедри практичної психології.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Грама Ніна Григорівна,
 Державний заклад «Південноукраїнський
 національний педагогічний університет
 імені К.Д. Ушинського»,
 професор кафедри теорії і
 методики дошкільної освіти;

кандидат педагогічних наук, доцент
Григоренко Галина Іванівна,
 Комунальний заклад «Запорізький обласний
 інститут післядипломної педагогічної освіти»,
 доцент кафедри дошкільної освіти.

Захист відбудеться « » березня 2017 р. о   год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 41.053.04 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

Із дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розіслано « » лютого 2017 р.

Учений секретар
 спеціалізованої вченої ради

І. А. Княжева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Сучасні інтеграційні процеси, пов'язані зі входженням України до європейського простору, зорієнтовані на зміну якості життя кожного громадянина країни. Державна політика має гарантувати суспільству ефективне функціонування правового поля, зокрема реалізацію та усвідомлення споживчих прав як одного з показників якості життя людини. У зв'язку із цим набуває актуальності завдання розвитку споживчої освіти на всіх ланках освітнього процесу. Особливої уваги потребує виховання культури споживання у дітей дошкільного віку, розвитку основ раціонального економічного мислення і раціональної економічної поведінки.

У нормативних освітніх документах (Закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р., Базовий компонент дошкільної освіти та ін.) наголошено, що метою сучасної дошкільної освіти є формування різнобічно розвиненої, життєво компетентної особистості, яка здатна діяти в повсякчас змінюваному довкіллі. Серед завдань виховання й розвитку дітей дошкільного віку виокремлено й такі: формування у дітей дошкільного віку культури й безпеки праці, оволодіння навичками практичної діяльності, культурного споживання.

Проблему формування споживчої культури досліджено у сучасному науковому просторі в різних аспектах: з'ясовано сутність феномена «культури споживання» в контексті споживчої поведінки (Н. Домбровська, Т. Кармазіна, В. Комаровська, А. Костіна, Г. Ложкін, Г. Марушевська, М. Мастинець, І. Набруско, Ю. Пачковський, О. Підлужна, Р. Савчинський та ін.); схарактеризовано особливості формування споживчої культури студентської молоді (С. Вегер, Г. Сорокін та ін.), зміст економічного виховання та формування споживчих знань у школярів (О. Гриценчук, Ю. Моргун, О. Овчарук, В. Уткіна та ін.) та в дітей дошкільного віку (О. Галахова, Т. Галговська, Л. Галкіна, В. Гербова, Н. Грама, Г. Григоренко, Р. Жадан, Н. Кривошея, Є. Курак, Ю. Лелюк, Л. Лохвицька, Н. Побірченко, А. Сазонова, І. Сасова, А. Смоленцева, Г. Шатова та ін.), особливості підготовки майбутніх педагогів до виховання культури споживання (Н. Вовк, А. Крулехт, Н. Слюсаренко, З. Філончук та ін.).

Водночас у практиці економічного виховання дітей наявна низка суперечностей між:

- соціальною потребою суспільства у вихованні життєво компетентної особистості і відсутністю цілеспрямованої системи формування такого складника як споживче мислення і споживча поведінка в умовах ДНЗ;
- змістом Базового компонента дошкільної освіти з економічного виховання дітей дошкільного віку та відсутністю методичного супроводу виховання у них основ культури споживання.

Актуальність проблеми, недостатня розробленість її теоретичних і практичних аспектів, а також об'єктивна потреба подолання виявлених

суперечностей зумовила вибір теми дисертаційної роботи **«Виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах наукової теми кафедри педагогіки вищої школи «Гуманізація навчально-виховного процесу» (протокол № 3 від 28.11.2002 р.), що входить до плану наукової роботи Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ). Тему затверджено Вченою радою Донбаського державного педагогічного університету (протокол № 3 від 27.11.2014 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук при НАПН України (протокол № 1 від 27.01.2015 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови виховання основ культури споживання в дітей старшого дошкільного віку.

Завдання дослідження:

1. Визначити й обґрунтувати сутність та структуру феномена «вихованість основ культури споживання дітей старшого дошкільного віку», уточнити поняття «економічне виховання дітей старшого дошкільного віку», «культура споживання».

2. Виявити критерії, показники та схарактеризувати рівні вихованості основ культури споживання в дітей старшого дошкільного віку.

3. Визначити й обґрунтувати педагогічні умови виховання основ культури споживання в дітей старшого дошкільного віку.

4. Розробити й експериментально перевірити модель і методику виховання основ культури споживання в дітей старшого дошкільного віку.

Об'єкт дослідження – навчально-виховна робота з дітьми старшого дошкільного віку в умовах дошкільного закладу.

Предмет дослідження – експериментальна методика виховання основ культури споживання в дітей старшого дошкільного віку.

Гіпотеза дослідження: виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку буде ефективним, якщо реалізувати такі педагогічні умови:

- озброєння дітей системою елементарних знань з основ економіки та культури споживання;
- взаємодія ДНЗ і сім'ї у вихованні основ культури споживання;
- занурення дітей в активну культурно споживчу діяльність в умовах ДНЗ і сім'ї.

Методи дослідження: *теоретичні* – аналіз (історико-педагогічний, теоретичний, порівняльний) філософської, психологічної, соціально-педагогічної літератури для розкриття сутності й особливостей процесу економічного виховання та розвитку особистості дітей дошкільного віку, визначення

педагогічних умов виховання культури споживання в дітей старшого дошкільного віку; моделювання та проектування з метою визначення логічної структури дослідження й розробки методики виховної роботи з дітьми у групах старшого дошкільного віку;

емпіричні – спостереження, інтерв'ювання дітей, бесіда, вивчення документації; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний і прикінцевий етапи) з метою перевірки рівнів вихованості культури споживання в дітей старшого дошкільного віку;

математичні – кількісний і якісний аналіз й інтерпретація отриманих результатів, методи математичної статистики – для підтвердження вірогідності отриманих експериментальних даних (t – критерій Стюдента).

База дослідження. Експериментально-дослідну роботу проведено на базі дошкільних навчальних закладів №№ 3, 55 м. Слов'янська, № 31 м. Костянтинівки, № 9 м. Торецька Донецької області. Усього в дослідженні взяло участь 136 дітей старшого дошкільного віку. Анкетуванням було охоплено 134 особи батьків, а також 98 вихователів різних категорій, які працюють у дошкільних навчальних закладах Донецької (м. Слов'янськ, м. Краматорськ, м. Мирноград, м. Костянтинівка), Харківської (м. Лозова), Дніпропетровської (м. Павлоград) областей.

Наукова новизна дослідження. Вперше визначено та обґрунтовано педагогічні умови виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання (озброєння дітей системою елементарних знань з основ економіки та культури споживання; взаємодія дошкільного навчального закладу і сім'ї у вихованні основ культури споживання; занурення дітей в активну культурно-споживчу діяльність в умовах дошкільного навчального закладу і сім'ї); сутність і структуру поняття «вихованість у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання» (процес цілеспрямованої, систематичної взаємодії дорослих (вихователів, батьків) і вихованців, під час якого відбувається набуття дітьми стійких навичок культури споживання в побуті, в соціумі, різних видах діяльності); виявлено структурні компоненти вихованості основ культури споживання (мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-поведінковий); критерії вихованості основ культури споживання (спонукальний, знаннєвий, продуктивно-рефлексивний) з відповідними показниками; схарактеризовано рівні вихованості основ культури споживання в дітей старшого дошкільного віку (високий, достатній, задовільний, початковий); розроблено й експериментально перевірено модель реалізації педагогічних умов виховання в дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання (інформаційно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивно-презентаційний етап); уточнено поняття «економічне виховання дітей старшого дошкільного віку» та «культура споживання»; подальшого розвитку набула методика економічного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Практична значущість дослідження полягає в розробленні й апробуванні діагностувальної та формувальної методики виховання основ культури споживання в дітей старшого дошкільного віку; тематичних мотиваційних ігор, життєвих спостережень, індивідуально-пошукових проектів, зустрічі у «Клубі дельфінів», ситуацій-дій, тренінгів «Я-маленький споживач», пролонгованого проекту «Школа споживача», ігрового проекту «Парк професій», міні-музею, педагогічних ситуацій-провокацій. Отримані результати можуть бути використані в освітньому просторі дошкільних навчальних закладів у процесі викладання фахових дисциплін у вищій школі, а також рекомендовані для сімейного виховання дітей дошкільного віку.

Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес дошкільних навчальних закладів м. Києва № 199 (довідка № 58 від 06.12.2016 р.), м. Слов'янська № 3 «Ромашка» (довідка № 18 від 14.09.2016 р.), № 55 «Лелека» (довідка № 321 від 12.09.2016 р.), м. Краматорська № 67 «Сонячний» (довідка № 26 від 26.09.2016 р.), № 69 «Ведмедик» (довідка № 505 від 05.09. 2016 р.), м. Костянтинівка № 31 «Мир» (№ 01/10-52 від 15.09.2016 р.), м. Торецька № 9 «Веселка» (довідка № 127 від 05.12.2016 р.), м. Хмельницький № 54 «Пізнайко» (№ 01-23-110 від 05.09.2016 р.), Відділу освіти Слов'янської районної державної адміністрації (№ 01-32/726 від 16.09. 2016 р.), Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (довідка № 68-16-757/1 від 15.09.2016 р.).

Особистий внесок автора в роботах у співавторстві полягає в розкритті досвіду використання технології емпайермент з метою формування культури споживання у дітей старшого дошкільного віку [12], аналізі підготовки педагогів дошкільних навчальних закладів до роботи за педагогікою сталого розвитку [7].

Достовірність наукових положень і результатів дослідження забезпечено методологічною і теоретичною обґрунтованістю вихідних концептуальних положень; використанням системи методів дослідження, адекватних його об'єктові, предмету, меті й завданням; якісним і кількісним аналізом отриманих результатів; статистичною обробкою даних експерименту.

Апробація матеріалів дослідження. Основні теоретичні положення та експериментальні дані доповідалися, обговорювалися й отримали схвалення на науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – «Психолого-педагогічний та соціальний супровід дитинства в освітньому просторі: проблеми та перспективи» (Слов'янськ, 2015), «Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи» (Запоріжжя, 2015), «Актуальні питання сучасної педагогіки» (Ужгород, 2015), «Педагогика и психология в эпоху возрастающего потока информации – 2015» (Будапешт, 2015), «Преимственность между дошкольным и начальным общим образованием в условиях реализации федерального государственного образовательного стандарта» (Таганрог, 2015), «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: виховуємо культуру потреб

особистості» (Херсон, 2015), «Виховання у контексті цивілізаційних процесів: вітчизняний і зарубіжний досвід» (Дрогобич, 2016), «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та регіональний виміри змін» (Суми, 2016), «Актуальные проблемы раннего развития в современной педагогике»; *всеукраїнських* – «Перший крок у науку» (Луганськ, 2014), «Передумови прийняття дитиною соціально значущих цінностей» (Київ, 2016), Всеукраїнському науково-практичному семінарі за програмою дослідно-експериментальної діяльності «Формування екологічно-, економічно- і соціальнодоцільної поведінки дошкільників у контексті освіти для сталого розвитку» (Київ, 2016); *регіональній* науково-практичних конференціях «Проектування індивідуальної траєкторії розвитку педагогів в умовах євроінтеграції» (Краматорськ, 2016), «Актуальні питання сучасної педагогіки» (Ужгород, 2015), «Педагогічні моделі освіти для сталого розвитку в Україні» (Київ, 2015), «Перспективні напрямки роботи сучасної науки та освіти» (Слов'янськ, 2015), Презентаційній зустрічі «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку» (Київ, 2015), семінарі-практикумі «Виховуємо дитину – зростаємо як батьки» (Київ, 2015).

Публікації. Основний зміст дослідження викладено у 19 публікаціях автора (2 – у співавторстві), з них – 11 у наукових фахових виданнях України, 3 – у зарубіжних періодичних виданнях, 1 – в електронному фаховому виданні, 5 – апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел (291 найменування, із них 2 – іноземною мовою), 20 додатків, що обіймають 100 сторінок. Повний обсяг дисертації складає – 308 сторінок. Основний текст дисертації викладено на 210 сторінках. Робота містить 11 таблиць і 7 рисунків, що обіймають 3 сторінки основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дисертаційної роботи, сформульовано об'єкт, предмет, мету та основні завдання дослідження; розкрито його наукову і практичну значущість; подано інформацію про апробацію, упровадження результатів дослідження та публікації з теми дисертації.

У **першому розділі «Теоретичні засади виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку»** проаналізовано науковий фонд досліджуваного конструкту; розкрито сутність і структуру поняття «вихованість у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання»; вивчено стан вихованості у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання в сучасній педагогічній практиці.

Теоретичний аналіз досліджень проблеми економічного виховання особистості довів, що означена проблема є предметом міждисциплінарного

вивчення. Вчені (Н. Вовк, А. Войтов, В. Ільїн Л. Кларін, Н. Шевченко) розглядають культуру споживання як прагнення особистості до об'єктивного та раціонального використання суспільного (сукупного) продукту (товарів, послуг) з метою задоволення матеріальних і духовних потреб.

На необхідність економічного виховання дітей дошкільного віку вказували як класики педагогіки (Я.А. Коменський, Д. Локк, Й. Песталотці, Ж.-Ж. Руссо, К. Ушинський, С. Русова, А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін.), так і сучасні вчені (А. Богуш, Н. Грама, Н. Кривошея, Н. Мироманова, А. Сазонова, М. Стельмашук, О. Щедрина та ін.), зокрема культури споживання (Г. Григоренко, Р. Жадан).

На основі аналізу теоретичних джерел визначено феномен «вихованість у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання» як процес цілеспрямованої, систематичної взаємодії дорослих (вихователів, батьків) і вихованців, під час якого відбувається набуття дітьми стійких навичок культури споживання у побуті, соціумі, різних видах діяльності.

Визначено компоненти досліджуваного конструкту: мотиваційний (усвідомлення дитиною власних бажань, уміння здійснювати оптимальний вибір, орієнтація на вищі потреби, а не матеріальні блага); когнітивний (елементарні знання дітей основи щодо економічних категорій, процесу споживання, уявлень про інших людей як суб'єктів виробництва предметів, потреб споживачів і суб'єктів споживання); діяльнісно-поведінковий (набуття досвіду споживчої поведінки, дотримання морально-етичних норм та правил, прояв моральних якостей у поведінці).

Було здійснено аналіз певних програм, Базового компоненту дошкільної освіти та варіативних чинних програм виховання і навчання дітей старшого дошкільного віку. З'ясовано стан вихованості основ культури споживання в дітей у сучасній практиці дошкільної освіти; здійснено аналіз навчально-виховних планів роботи вихователів; проведено анкетування вихователів і батьків, результати якого засвідчили неоднозначне розуміння ними сутності проявів вихованості основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку.

У другому розділі «Експериментальне дослідження виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку» визначено критерії і показники, схарактеризовано рівні вихованості основ культури споживання; обґрунтовано педагогічні умови, розроблено модель та експериментальну методiku виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання; подано порівняльні результати констатувального й прикінцевого етапів дослідження.

Критеріями оцінювання вихованості у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання виступили: спонукальний критерій із показниками: наявність потреби та інтересу до споживчих явищ; усвідомлення залежності задоволення своїх потреб і потреб сім'ї від праці батьків. Знаннєвий критерій із

показниками: обізнаність зі змістом елементарних споживчих понять; розуміння зв'язків між задоволенням потреб людини та наявністю відповідних товарів і послуг як результату праці людей різних професій. Продуктивно-рефлексивний критерій із показниками: участь у спільній праці з іншими дітьми та дорослими для задоволення особистих і групових потреб; прояв навичок бережливості (догляд за речами) та економності (наявність ощадливості у продуктивній діяльності); самооцінка, взаємооцінка поведінки ощадливості.

На основі визначених критеріїв і показників було схарактеризовано рівні вихованості основ культури споживання у дітей старшого віку: високий, достатній, задовільний та початковий.

Високий рівень вихованості основ культури споживання. Діти цього рівня усвідомлено виражають свої бажання та вміють робити між ними вибір; поступаються власними бажаннями перед потребами інших. У ситуації вибору серед кількох варіантів, обирають раціонально та зважено, не потребують підказок з боку інших, керуються при цьому отриманими раніше знаннями та навичками споживання, аргументують свої дії. Виявляють заощадливість та розуміють мету цього процесу; бережливо ставляться як до предметів власного споживання, так і до речей, що є результатом праці інших людей. Розуміють та пояснюють необхідність бережливого і турботливого ставлення до природних ресурсів, товарів; з любов'ю та повагою ставляться до членів власної родини і виявляють бажання піклуватися про них. Вони обізнані з процесом споживання, розуміють правила споживання і дотримуються їх у власній поведінці. Володіють елементарними поняттями з економіки, можуть пояснити їх зміст, застосовують у своєму мовленні.

Достатній рівень. Діти цього рівня висловлюють свої бажання виважено ставляться до вибору предметів споживання, подекуди користуються підказкою інших. Для досягнення результату вміють кооперуватися з іншими дітьми, що сприяє задоволенню власних бажань та і бажань інших. Розуміють необхідність заощаджувати, натомість не завжди виявляють такі навички у власній діяльності. Виявляють бережливе ставлення до власних речей та власності інших. Розуміють необхідність бережливого ставлення до природних ресурсів, поважають працю дорослих і її результати, проте подекуди потребують нагадування з боку дорослих. Піклуються про членів власної родини, відчують сімейну єдність. Виявляють споживчу обізнаність, але рідко використовують у власному мовленні елементарні економічні поняття.

Задовільний рівень. Діти цього рівня усвідомлюють свої потреби, але не можуть здійснювати вибір між ними. Здебільшого бажання носять епізодичний, емоційний та егоцентричний характер, швидко змінюються. Ці діти часто ставлять власні потреби вище потреб інших дітей. Вибір предметів і дій зазвичай є незваженим і нераціональним рішенням. У них рідко спостерігаються прояви заощадливості та бережливості. Через домінування матеріальних цінностей

виявляється споживацьке ставлення до довкілля (природного і соціального), хоча вони і розуміють необхідність цінувати природні ресурси та результати праці інших людей. Ці діти не відчують сімейної єдності, тому рідко виявляють бажання піклуватись про близьких людей (членів родини). Зазвичай це трапляється після нагадування дорослого чи як наслідування поведінки інших дітей у групі. Вони недостатньо обізнані з процесом споживання. Розуміють більшість елементарних понять із економіки, передбачених у програмах виховання та навчання у дошкільних закладах, але не можуть пояснити самостійно їх зміст і не використовують у власному мовленні.

Початковий рівень характерний для дітей, які неусвідомлено ставляться до власних потреб, не співвідносять власні потреби з потребами інших. Їм важко зробити один вибір серед кількох варіантів. Ситуація вибору їх засмучує, вибір здійснюється під впливом емоцій. Вони не виявляють навичок заощадливості й не розуміють його мети. Не виявляють бережливого ставлення до предметів власного споживання (їжа, одяг, іграшки, матеріали для зображувальної діяльності) та предметів споживання інших. Виявляють споживацьке ставлення до довкілля, не розуміють необхідності піклуватись про природні ресурси та результати праці інших людей; не відчують сімейної єдності, рідко виявляють бажання піклуватись про когось у родині, крім себе. Не обізнані з процесом споживання, не розуміють його правил. У них відсутні елементарні поняттями з економіки, не вміють їх пояснити.

До кожного показника за кожним критерієм було дібрано низку діагностувальних завдань: методика «Гра-вибір»; індивідуальна бесіда за серією картин; «Педагогічні ситуації»; гра «Поросята будують дім»; «Виготовлення печива»; «Компетентні судді».

Результати констатувального етапу експерименту засвідчили здебільшого задовільний (в експериментальній групі – 38% дітей, у контрольній – 31%) та початковий (в експериментальній групі – 47% дітей, у контрольній – 48%) рівні вихованості основ культури споживання.

Експериментальному дослідженню передував **пропедевтичний етап** роботи з вихователями-методистами та вихователями ДНЗ. Проведено семінар, у процесі якого ознайомили керівників ДНЗ з експериментальною методикою. Для вихователів-методистів було прочитано низку лекцій з основ культури споживання: «Культура споживання в освітньому просторі дошкільця», «Планування виховної роботи з формування основ культури споживання у дітей», «Взаємодія у вихованні основ культури споживання». На практичних заняттях вихователі оформлювали «Підсумкову теку»; вели щоденник власної споживчої культури; картки самоосвіти; наочні матеріали для подальшої роботи.

Роботі сприяв педагогічного інтенсиву «Культурний споживач» з педагогами дошкільних навчальних закладів та батьками вихованців, метою якого було: викликати інтерес у педагогів та батьків до предмета культури

споживання та швидко навчити його основ; підвищити обізнаність педагогів та батьків про форми та методи виховання основ культури споживання на етапі дошкільного дитинства; створити мобільні осередки з предметно-розвивальним середовищем, які відповідають засадам економічного виховання та культури споживання.

Робота проводилася за двома напрямками: «Удосконалення фахової майстерності педагогів» (формою роботи на даному етапі був семінар-практикум для вихователів та методистів «Вчимося разом») та «Педагогічна просвіта батьків» (проведено групові консультації: «Виховання основ культури споживання у старшому дошкільному віці», «Батьки та діти: чи потрібно виховувати культуру споживання?», «Можливості використання технології емплауермент з метою розвитку особистості дошкільника»).

На формувальному етапі експерименту розроблено модель виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку, що охоплювала чотири етапи: інформаційно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивно-презентаційний. (див.рис.).

Рис. Модель виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання

Метою **інформаційно-мотиваційного** етапу було формування потреби культурного споживання у дітей

На цьому етапі було використано такі форми роботи, як-от: тематична мотиваційна гра «Культура споживання»; життєві спостереження «Натуральний обмін. Гроші й ціна»; гра «Економічне лото»; вправи із стартовим текстом «Реклама»; гра «Навіщо цей предмет»; індивідуальні пошукові проекти: «Якими послугами користується моя родина?»; зустрічі у «Клубі дельфінів»: «Живемо у світі дружно»; перегляд мультимедійного контенту. На інформативно-мотиваційному етапі реалізувалася така педагогічна умова, як озброєння дітей системою елементарних знань з основ економіки та культури споживання.

Когнітивний етап передбачав стимулювання відповідної емоційної зацікавленості дітей у культурному споживанні, практичне опанування знань з економіки. Формами роботи виступили: проекти: «Кращі іграшки світу»; ситуації-дії (самодослідження); проблемні ситуації «Відірвалася застібка на чобітках»; інтегровані заняття Готуємось до школи разом»; заняття з художньо-продуктивної діяльності «Динамічний колаж»: «Ознайомлення з професіями дорослих»; тренінги «Я-маленький споживач», «Товари та послуги в моєму житті»; дидактичні ігри «Хто що виготовив?», «Товар-предмет», «Товар-послуга»; тренінг «Зберігаємо товар», «Виготовляємо печиво»; ігри-ситуації «Як би зробив ти?». На цьому етапі реалізувала така педагогічна умова, як взаємодія ДНЗ і сім'ї у вихованні основ культури споживання.

Діяльнісний етап був спрямований на забезпечення самостійної діяльності дітей, занурення їх в активну культурно-споживчу діяльність в умовах дошкільного навчального закладу і сім'ї, стимулювання батьків та дітей до взаємодії, використання набутих сімейних знань у взаємодії з ДНЗ. Було проведено: створення коміксів; ігрові вправи; пролонгований проект «Школа споживача»; бесіди-уточнення; ігри-діалоги «Дохід-витрата»; діяльність у мобільному розвивальному середовищі «Парк професій»; перегляд мультимедійного контенту; режисерські ігри «Мода»; ярмарок досягнень «Друге життя паперу». На діяльнісному етапі реалізувалася така педагогічна умова, як занурення дітей в активну культурно-споживчу діяльність в умовах ДНЗ і сім'ї.

Метою рефлексивно-презентаційного етапу було стимулювання дітей до презентації власних досягнень, формування інтересу щодо їхньої самооцінки і взаємооцінки. Формами роботи виступили: ситуації-провокації «Магазин іграшок», «Як би вчинив ти?»; тематичні дні «Оновлені старі речі»; міні-музей «Цікаве життя гудзика»; прес-конференції «Екологічна лабораторія». На цьому етапі було реалізовано всі три умови: озброєння дітей системою елементарних знань з основ економіки та культури споживання; взаємодія ДНЗ і сім'ї у вихованні основ культури споживання; занурення дітей в активну культурно-споживчу діяльність в умовах ДНЗ і сім'ї.

Провідним методом виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання на формувальному етапі було обрано метод ситуацій-провокацій, які сприяли формуванню вмінь і навичок ощадливої поведінки, набуття досвіду переживань і вражень, споживчих взаємин, виховання відповідних стереотипів поведінки.

У дослідженні під провокацією розуміємо «заплановану помилку», яка озвучується або унаочнюється провокатором та передбачає швидку реакцію досвіду на нестандартну ситуацію (виявлення усвідомленого досвіду). Реакцію дитини на провокацію можна охарактеризувати як послідовність дій, швидке осмислення того, що відбувається, аналіз ситуації, прогнозування варіантів із власного досвіду, дії у відповідь на ситуацію, осмислення результату.

Головним результатом педагогічного впливу ситуації-провокації є формування необхідних навичок культури споживання та виховання відповідних стереотипів поведінки.

По завершенні формувального етапу експерименту було проведено контрольний зріз щодо визначення рівнів вихованості у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання (див. табл.).

Таблиця 1

Порівняльні результати рівнів вихованості у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання на констатувальному і прикінцевому етапах експерименту

Групи	Зрізи	Рівні							
		Високий		достатній		задовільний		початковий	
		абс	(%)	абс	(%)	абс	(%)	абс	(%)
ЕГ	констатувальний	2	3	8	12	26	38	32	47
	прикінцевий	10	15	18	26	25	37	15	22
КГ	констатувальний	4	6	10	15	21	31	33	48
	прикінцевий	4	6	10	15	23	34	31	45

Як видно з таблиці, діти експериментальної групи засвідчили значні позитивні результати щодо вихованості основ культури споживання. Так, високого рівня вихованості основ культури споживання досягли 15% дітей (було 3%); достатній рівень було виявлено у 26% дітей (було 12%); на задовільному рівні стало 37% дітей (було 38%); на початковому рівні залишилося 22% дітей

(було 47%). У контрольній групі відбулися незначні позитивні зміни: на високому рівні змін не відбулося – 6% дітей (було 6%); на достатньому рівні – 15% дітей (було 15%); на задовільному рівні – 34 % дітей (було 31%); на початковому рівні залишилось 45% дітей (було 48%).

Статистичну достовірність отриманих даних було підтверджено t-критерієм Ст'юдента, значення якого дорівнює 2,59 (на рівні значущості ($p < 0,01$)), що доводить дієвість педагогічних умов, моделі й експериментальної методики виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання.

ВИСНОВКИ

У дисертації подано теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання: визначено й обґрунтовано педагогічні умови, модель та експериментальну методику, виявлено та схарактеризовано рівні вихованості у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання.

1. Визначено та обґрунтовано поняття «виховання в дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання», що розкривається як процес цілеспрямованої, систематичної взаємодії дорослих (вихователів, батьків) і вихованців, під час якого відбувається набуття дітьми стійких навичок культури споживання в побуті, соціумі, різних видах діяльності.

2. Виявлено критерії і показники вихованості у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання. Спонукальний критерій із показниками: наявність потреби та інтересу до споживчих явищ; усвідомлення залежності задоволення своїх потреб і потреб сім'ї від праці батьків. Знаннєвий критерій із показниками: обізнаність зі змістом елементарних споживчих понять; розуміння зв'язків між задоволенням потреб людини та наявністю відповідних товарів і послуг як результату праці людей різних професій. Продуктивно-рефлексивний критерій із показниками: участь у спільній праці з іншими дітьми та дорослими для задоволення особистих і групових потреб; прояв навичок бережливості (догляд за речами) та економності (наявність ощадливості у продуктивній діяльності); самооцінка, взаємооцінка поведінки ощадливості.

До кожного критерію і показника було дібрано діагностувальні завдання, спрямовані на виявлення рівнів вихованості у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання: високий, достатній, задовільний, початковий.

3. Визначено педагогічні умови ефективного виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання: озброєння дітей системою елементарних знань із основ економіки та культури споживання; взаємодія дошкільного закладу і сім'ї у вихованні основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку; занурення дітей в активну культурно-споживчу діяльність в умовах дошкільного закладу і сім'ї.

4. Розроблено, науково обґрунтовано й апробовано модель виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку, що містить мету, етапи формування досліджуваного феномена (інформаційно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивно-презентаційний); компоненти: мотиваційний (пов'язаний із усвідомленням дитиною власних бажань, умінням робити оптимальний вибір, орієнтацією на вищі потреби, а не тільки на матеріальні блага), когнітивний (передбачає надання дітям елементарних знань про основні економічні категорії, процес споживання, уявлень про інших людей як суб'єктів виробництва предметів потреб споживачів і суб'єктів споживання), діялісно-поведінковий базується на набутті досвіду споживчої поведінки, дотриманні морально-етичних норм та правил, прояв моральних якостей у поведінці; критерії, педагогічні умови, засоби їх реалізації та результат.

Інформаційно-мотиваційний етап сприяв формуванню потреб культурного споживання у дітей.

Когнітивний етап передбачав стимулювання відповідної емоційної зацікавленості дітей у культурному споживанні, практичне опанування знань з економіки.

Діяльнісний етап був спрямований на забезпечення самостійної діяльності дітей, занурення їх в активну культурно-споживчу діяльність в умовах дошкільного навчального закладу і сім'ї, стимулювання батьків та дітей до взаємодії, використання набутого сімейного досвіду у взаємодії з ДНЗ. Метою рефлексивно-презентаційного етапу було стимулювання дітей до презентації власних досягнень, формування інтересу щодо їхньої самооцінки і взаємооцінки.

5. Результати прикінцевого етапу дослідження засвідчили кількісні та якісні зміни щодо рівнів вихованості основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку експериментальної групи: високого рівня вихованості основ культури споживання досягли 15% дітей (було 3%); достатній рівень було виявлено у 26% дітей (було 12%); на задовільному рівні стало 37% дітей (було 38%); на початковому рівні залишилося 22% дітей (було 47%).

У контрольній групі відбулися незначні позитивні зміни: на високому рівні змін не відбулося – 6% дітей (було 6%); на достатньому рівні – 15% дітей (було 15%); на задовільному рівні – 34 % дітей (було 31%); на початковому рівні залишилось 45% дітей (було 48%).

Достовірність результатів експериментальних даних підтвердило математичне обчислення за методикою t-критерій Стьюдента. Доведено, що розроблена модель виховання у дітей старшого дошкільного віку і методика її реалізації з упровадженням визначених педагогічних умов призвела до значних позитивних змін у дітей експериментальної групи порівняно з контрольною.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку. Перспективу подальшого наукового пошуку вбачаємо в розробці єдиної програми та

методичного забезпечення до неї з урахуванням принципу наступності у вихованні основ культури споживання дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Іванчук С. А. Дефініційний аналіз понять у контексті проблеми культури споживання дошкільників / Сабіна Айдинівна Іванчук // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія : зб. ст. / редкол. О. В. Глузман (голов. ред.) [та ін.] - Ялта : РВВ КГУ, 2013. – Вип. 40, ч. 4. – С. 60-66.
2. Іванчук С. А. До проблеми визначення методологічних основ виховання культури споживання у дітей старшого дошкільного віку / Сабіна Айдинівна Іванчук // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : зб. наук. пр. / Уман. держ. пед. ун-ту ім. П. Тичини ; редкол. : Н. С. Попірченко [та ін.]. – Умань : ФОП Жовтий О.О., 2014. – Вип. 48. – С. 197-202.
3. Іванчук С. А. Теоретичні основи виховання культури споживання у дітей дошкільного віку / Сабіна Айдинівна Іванчук // Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, ДДПУ ; [за заг. ред. В. І. Сипченка]. – Слов'янськ : ДДПУ, 2014. – Вип. 68, ч. 1. – С. 189-197.
4. Іванчук С. А. Аналіз вивчення ставлення педагогів та батьків до проблеми виховання культури споживання у дітей старшого дошкільного віку / Сабіна Айдинівна Іванчук // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України ; за ред. С. Д. Максименко. – Харків : КЦ ФОП Іванової М. А., 2015. – Т. 4, вип. 11 : Психологія розвитку дошкільника. – С. 68-77.
5. Іванчук С. А. Форми взаємодії дошкільного закладу і сім'ї з економічного виховання дітей дошкільного віку / Сабіна Айдинівна Іванчук // Наук. вісн. Миколаїв. нац. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : зб. наук. пр. / [за ред. О. М. Пехоти]. – Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2015. – № 1 (48), лютий. - С. 121-126.
6. Іванчук С. А. Підготовка педагогів до роботи з виховання культури споживання у дітей дошкільного віку / Сабіна Айдинівна Іванчук // Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, ДДПУ ; [за заг. ред. В. І. Сипченка]. – Слов'янськ : Маторін Б. І., 2015. – (Спецвип. 15), ч. 1. – С. 58-64.
7. Іванчук С. А. Підготовка педагогів дошкільних навчальних закладів до роботи за технологією сталого розвитку / О.П. Аматьєва, В.І. Героєва, С.А. Іванчук, Л.Л. Чубченко // Наукова скарбниця освіти Донеччини. – 2015. - №2. – С. 51-55.

8. Іванчук С. А. Взаємодія дошкільного закладу і сім'ї з проблеми економічного виховання дітей дошкільного віку (історичний аспект) / Сабіна Айдинівна Іванчук // Наук. скарбниця освіти Донеччини. – 2015. - №2. – С. 70-74.
9. Іванчук С. А. Стан виховання основ культури споживання у практиці роботи дошкільних закладах освіти / Сабіна Айдинівна Іванчук // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2016. – №4. – С. 112–119.
10. Іванчук С. А. До проблеми визначення рівнів вихованості основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку / Сабіна Айдинівна Іванчук // Людинознавчі студії : зб. наук. пр. Сер. : Педагогіка / Дрогоб. держ. пед. ун-ту ім. І. Франка ; редкол. : М. Чепіль (голов. ред.) [та ін.]. – Дрогобич : Вид. від. ДДПУ ім. І. Франка, 2016. – Вип. 3/35. – С. 118-127.
11. Іванчук С. А. Сучасний стан роботи з виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку у практиці роботи ДНЗ (на матеріалі аналізу планів навчально-виховної роботи) / Сабіна Айдинівна Іванчук // Вісн. Дніпропетр. ун-ту ім. А. Нобеля. Сер. : Педагогіка і психологія. Педагогічні науки / голов. ред. Б. І. Холод. – Дніпропетровськ : Дніпропетр. ун-т ім. А. Нобеля, 2016. – № 1(11). - С. 76-79.
12. Іванчук С. А. К проблеме формирования культуры потребления у детей старшего дошкольного возраста [Электронный ресурс] / Сабіна Айдинівна Іванчук, Елена Петровна Аматыева // Современные проблемы науки и образования. - Электрон. журн. – 2014. – № 6. – Режим доступа:
<http://www.science-education.ru/120-15372> - Заглавие с экрана.
13. Іванчук С. А. Наступність у вихованні культури споживання у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / Сабіна Айдинівна Іванчук // Преемственность между дошкольным и начальным общим образованием в условиях реализации Федерального государственного образовательного стандарта : материалы Междунар. науч.-практ. конф., (Таганрог, 17 апр. 2015 г.) / Таганрог. ин-т им. А. П. Чехова; отв. ред. С. В. Гармаш. – Таганрог : Изд. Ступин С. А., 2015. - С. 218-221.
14. Іванчук С. А. До питання взаємодії дошкільного закладу і сім'ї з проблеми економічного виховання дітей дошкільного віку / Сабіна Айдинівна Іванчук // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, III(24), Issue: 48, 2015. С. 43-45.
15. Іванчук С. А. Досвід впровадження Міжнародного проекту «Освіта для сталого розвитку в дії» у практику діяльності вишу та ДНЗ / Сабіна Айдинівна Іванчук // Наукові студії : зб. наук. пр. : за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф. [«Спадщина Івана Франка у світлі сьогодення» (у межах реалізації науково-дослідної проблеми «Перспективні напрями сучасної науки та освіти»], (Слов'янськ, 19-20 трав. 2016 р.) / Донбас. держ. пед. ун-т ; [за заг. ред. Е.А. Панасенко]. – Краматорськ : Друкарський дім, 2016. – Вип. 1. – С. 249-253.

16. Іванчук С. А. Зміст роботи з виховання у дітей дошкільного віку культури споживання / Сабіна Айдинівна Іванчук // Матеріали ІХ Всеукр. наук.-практ. конф. [«Перший крок у науку»]. – Луганськ : Глобус-Принт, 2014. – Т. 1. – С. 237-243.

17. Іванчук С. А. Особливості підготовки педагогів до роботи з виховання культури споживання у дітей дошкільного віку / Сабіна Айдинівна Іванчук // Психолого-педагогічний і соціальний супровід дитинства в освітньому просторі: проблеми та перспективи : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (заочної), (Слов'янськ, 27 трав. 2015 р.). – Слов'янськ : ДДПУ, 2015. – С. 157-159.

18. Іванчук С. А. Виховання культури споживання у дітей дошкільного віку: теоретичний аспект / Сабіна Айдинівна Іванчук // Актуальні питання сучасної педагогіки : матеріали ІІІ Міжнар. наук.-практ. конф., (Ужгород, 11-12 груд. 2015 р.). — Херсон : Вид. дім Гельветика, 2015. - С. 161-163.

19. Іванчук С. А. Використання технології сталого розвитку для підготовки майбутніх фахівців до виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку / Сабіна Айдинівна Іванчук // Перспективні питання психології: зб. наук. пр. : за матеріалами Всеукр. міжвузів. наук.-практ. Інтернет-конф. [«Актуальні проблеми реалізації адаптаційного потенціалу особистості в сучасних умовах життєздійснення»], (Слов'янськ, 2016 р.) / Донб. держ. пед. ун-т. – Слов'янськ : Вид-во Б. І. Моторіна, 2016. – Вип. 1. - С. 244-247.

АНОТАЦІЯ

Іванчук С. А. Виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.08 – дошкільна педагогіка. Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». – Одеса, 2017.

У дисертації науково обґрунтовано сутність і структуру поняття «вихованість у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання». Розроблено модель та експериментальну методику виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання. Визначено педагогічні умови виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання (озброєння дітей системою елементарних знань з основ економіки та культури споживання; взаємодія дошкільного навчального закладу і сім'ї у вихованні основ культури споживання; занурення дітей в активну культурно-споживчу діяльність в умовах дошкільного навчального закладу і сім'ї). Визначено критерії (спонукальний, знаннєвий, продуктивно-рефлексивний) з відповідними показниками (наявність потреби та інтересу до споживчих явищ; усвідомлення залежності задоволення своїх потреб і потреб сім'ї від праці батьків; обізнаність зі

змістом елементарних споживчих понять; розуміння зв'язків між задоволенням потреб людини та наявністю відповідних товарів і послуг як результату праці людей різних професій; участь у спільній праці з іншими дітьми та дорослими для задоволення особистих і групових потреб; прояв навичок бережливості (догляд за речами) та економності (наявність ощадливості у продуктивній діяльності); самооцінка, взаємооцінка поведінки ощадливості.). Виявлено та схарактеризовано рівні вихованості основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку (високий, достатній, задовільний, початковий); Провідним методом виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку було обрано ситуації-провокації.

Експериментальні дані підтвердили ефективність розробленої моделі та експериментальної методики виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання.

Отримані результати можуть бути використані в роботі вихователів дошкільних навчальних закладів, а також для удосконалення програм навчання і виховання дітей дошкільного віку, викладачами вищих педагогічних навчальних закладів у процесі викладання фахових дисциплін у вищій школі, здобувачами вищої освіти у процесі проходження педагогічної практики, в системі післядипломної освіти у процесі проведення курсів підвищення кваліфікації дошкільних працівників.

Ключові слова: виховання основ культури споживання, діти старшого дошкільного віку, ситуації-провокація, модель та експериментальна методика виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання, педагогічні умови.

АННОТАЦИЯ

Иванчук С. А. Воспитание у детей старшего дошкольного возраста основ культуры потребления. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.08 – дошкольная педагогика. Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского. – Одесса, 2017.

В диссертации научно обосновано сущность и структуру понятия «воспитанность у детей старшего дошкольного возраста основ культуры потребления». Разработана модель и экспериментальная методика воспитания у детей старшего дошкольного возраста основ культуры потребления. Определены педагогические условия воспитания у детей старшего дошкольного возраста основ культуры потребления (вооружение детей системой элементарных знаний по основам экономики и культуры потребления; взаимодействие дошкольного образовательного учреждения и семьи в воспитании основ культуры потребления;

погружения детей в активную культурно-потребительскую деятельность в условиях дошкольного образовательного учреждения и семьи). Определены критерии (побудительный, познавательный, продуктивно-рефлексивный) с соответствующими показателями (наличие потребности и интереса к потребительским явлениям; осознание зависимости удовлетворения своих нужд и потребностей семьи от работы родителей; осведомленность в содержании элементарных потребительских понятий; понимание связей между удовлетворением потребностей человека и наличием соответствующих товаров и услуг как результата труда людей разных профессий; участие в совместной работе с другими детьми и взрослыми для удовлетворения личных и групповых потребностей; проявление навыков бережливости (уход за вещами) и экономности (наличие бережливости в продуктивной деятельности); самооценка, взаимооценки поведения бережливости). Выявлены и охарактеризованы уровни воспитанности основ культуры потребления у детей старшего дошкольного возраста (высокий, достаточный, удовлетворительный, начальный). Ведущим методом воспитания основ культуры потребления у детей старшего дошкольного возраста было избрано ситуации-провокации.

Экспериментальные данные подтвердили эффективность разработанной модели и экспериментальной методики воспитания у детей старшего дошкольного возраста основ культуры потребления.

Полученные результаты могут быть использованы в работе воспитателей дошкольных учебных заведений, а также для совершенствования программ обучения и воспитания детей дошкольного возраста, преподавателями высших педагогических учебных заведений в процессе преподавания профессиональных дисциплин в высшей школе, студентами в процессе прохождения педагогической практики, в системе последипломного образования в процессе проведения курсов повышения квалификации дошкольных работников.

Ключевые слова: воспитание основ культуры потребления, дети старшего дошкольного возраста, ситуации-провокации, модель экспериментальная методика воспитания у детей старшего дошкольного возраста основ культуры потребления, педагогические условия.

RESUME

Ivanchuk S.A. Education of children of senior preschool age the basics of consumer culture. - Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Pedagogical Studies. Speciality 13.00.08 – preschool pedagogy. State Institution «South-Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinskiy». – Odessa, 2017.

The thesis is scientifically proved the essence and structure of the concept of "good manners at the senior preschool children the basics of consumer culture." The

model and experimental methods of education at the senior preschool children the basics of consumer culture. The pedagogical conditions of education of children of the senior preschool age the consumption of culture foundations (adopted children the system of basic knowledge on the fundamentals of the economy and consumer culture, interaction of preschool educational institution and the family in the upbringing of consumption-based culture; children dive into an active cultural and consumer activity in the conditions of preschool educational institution and family). The criteria (motivating, informative, productive, reflective) with appropriate indicators (availability needs and interest in consumer phenomena, awareness depending meet their needs and the needs of families of working parents; awareness of the content of basic consumer concepts, understanding of the relationship between human needs and the availability of the goods and services as a result of labor people of different professions, participation in joint work with other children and adults to meet the personal and group needs; manifestation of thrift skills (care of things) and economy (the presence of thrift in productive activities); self-esteem, interactions-esteem behavior of thrift). Identified and characterized the levels of breeding bases of consumer culture in children preschool age (high, sufficient, satisfactory, basic) education leading method of consumption culture bases in children preschool age were elected-provoking situation.

Experimental data confirmed the effectiveness of the developed model and experimental methods of education of children of senior preschool age the basics of consumer culture.

The results can be used in work of tutors of preschool educational institutions, as well as to improve the programs of training and education of preschool children, teachers of higher educational institutions in the teaching of professional disciplines in high school, students in the process of passing of pedagogical practice in the system of postgraduate education the process of conducting training courses preschool workers.

Keywords: education foundations consumption culture, children preschool age, situation-provoking, model experimental methods of education of children of senior preschool age the basics of consumer culture, pedagogical conditions.